
СИЧ Т.В.,

кандидат педагогічних наук,
доцент, ДЗ „Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Актуальність статті зумовлена необхідністю підвищення якості наукових досліджень в галузі управління освітою. У статті проаналізовано нормативні документи, у яких регламентуються пріоритетні напрями наукових досліджень. Розглянуто перспективні напрями досліджень проблем управління освітою відповідно до рекомендованих пріоритетних напрямів досліджень у педагогіці й сучасних тенденцій розвитку галузі управління освітою.

Ключові слова: пріоритетні напрями досліджень, актуальність, тематика досліджень, управління освітою, проблеми управління.

Актуальность статьи обусловлена необходимостью повышения качества научных исследований в области управления образованием. В статье проанализированы нормативные документы, в которых регламентируются приоритетные направления научных исследований. Рассмотрены перспективные направления исследований проблем управления образованием в соответствии с рекомендуемыми приоритетными направлениями исследований в педагогике и современных тенденций развития отрасли управления образованием.

Ключевые слова: приоритетные направления исследований, актуальность, тематика исследований, управление образованием, проблемы управления образованием.

Relevance of the article is caused by the need to improve the quality of research in the field of education. The article analyzes the regulations which governed the priority trends of scientific research. Perspective directions in research of problems in management of education are observed in accordance with the recommended priority trends of research in pedagogy and current trends in the field of management of education.

Key words: priority trends in research, relevance, themes of research, management of education, problems of management.

Наука є стратегічним потенціалом держави, який визначає її конкурентоспроможність у світі. Наукові дослідження вирішують не тільки завдання практики, а й задають напрям розвитку суспільства, наукових та виробничих галузей. Тому дуже важливим є питання дієвості державних механізмів регулювання та спрямування розвитку науки, підняття рівня методологічної підготовки науково-педагогічних працівників, підвищення якості вищої освіти відповідно до міжнародних стандартів. Запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні вимагало здійснення певних реформ освітньої галузі, впровадження 3-х циклової системи освіти в межах Національної рамки кваліфікації, оновлення нормативно-правової бази, перегляду структури наукових галузей та ін. Залишається невирішеним важливе питання вдосконалення механізмів визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень різних галузей, актуальних дослідних тем.

Проблеми актуальності тематики, підвищення якості наукових досліджень розглянута у працях О.В. Адаменко, С.У. Гончаренко, В. І. Загвязинського, В.В. Краєвського, О. М. Новікова, В. М. Полонського, Ю. П. Сурміна, Н. В. Туленкова, Є.М. Хрикова та ін. Науковці зазначають, що головною умовою вибору теми є наявність наукової проблеми, яку вона

розкриває, але дослідники не завжди спроможні осмислити зміни у політичній стратегії освіти, виділити дійсно актуальну наукову проблему у проблемному полі наукової галузі. Дійсно існує координаційна рада при Президенті АПН України, яка повинна координувати наукові дослідження. Але більшість вчених відмічають недостатню ефективність її діяльності, яка зводиться зазвичай до формальної реєстрації теми дисертаційного дослідження [1, с. 9].

Мета статті: розглянути провідні напрями досліджень у галузі управління освітою.

Розгляд зазначеної проблеми потребує пошуку відповіді на питання, що саме зумовлює актуальність теми дослідження? Формальною ознакою актуальності дисертації є її зв'язок з планом науково-дослідних робіт організації або інституту, про що зазначено у „Положенні ВАК України”. Тобто тем кожного наукового дослідження має бути пов'язана цвілевою комплексною програмою по розв'язанню найважливіших науково-технічних проблем народного господарства країни або окремих галузей. С.У. Гончаренко відмічає: „Слід розрізняти актуальність наукового напрямку в цілому і актуальність самої теми в середині даного напрямку. Актуальність напрямку, як правило, не потребує складної системи доведень. Інша справа – обґрунтування теми” [1, с. 54]

Постає наступне питання, як визначається актуальний напрям досліджень у науковій галузі?

Існують державні механізми регулювання цього питання. По-перше, напрями досліджень визначено у паспортах наукових спеціальностей. Тематика досліджень у галузі управління освітою має відповідати напрямам досліджень, визначених за паспортом спеціальності 13.00.06 – „Теорія та методика управління освітою” та чинними на сьогоднішній час. У зв’язку із реформуванням системи освіти відбулися зміни шифрів спеціальностей. Так спеціальність 13.00.06 – „Теорія та методика управління освітою” відтепер відповідає галузям 07 „Управління та адміністрування” або 01 „Освіта” й відповідно спеціальностям 073 „Менеджмент” та 011 „Наука про освіту” згідно до чинного (нового) Переліку галузей знань і спеціальностей, затвердженого Постановою КМУ від 29 квітня 2015 р. № 266 [5]. Але паспорти спеціальностей за новими шифрами ще не розроблено, тому чинним залишається паспорт спеціальності 13.00.06. у якому визначено 19 напрямів, а саме:

- теоретико-методологічні та методичні засади державної політики в галузі управління освітою;
- актуальні проблеми місцевого і регіонального управління освітою;
- розвиток теорії та технології управління навчальними закладами в Україні і за рубежом;
- дослідження системи державної атестації та акредитації навчальних закладів;
- громадське самоврядування в системі управління освітою;
- розробка нових моделей управління навчальними закладами;
- роль, місце і функції, мета, завдання, зміст, принципи, орга-

нізаційні форми, методи, засоби управління освітою;

- інноваційні процеси в галузі управління освітою;
- внутрішнє управління освітніми закладами;
- інформатизація управлінської діяльності і застосування комп’ютерних комунікаційних технологій в управлінні освітою;
- школознавство в системі управління освітою;
- учнівське (студентське) самоврядування в системі управління навчальними закладами;
- теорія і методика управління процесами навчання дорослих;
- теоретичні засади та технології менеджменту в освіті;
- стандартизація у галузі управління освітою;
- педагогічні засади професійно-творчого розвитку особистості в системах управління освітою;
- професійне самовдосконалення управлінця;
- методологічні засади та технології перепідготовки та підвищення професійної кваліфікації педагогічних та управлінських кадрів;
- моніторинг, контроль та оцінювання в галузі управління освітою.

Необхідно відзначити, що деякі напрями перехрещені та підпорядковуються один одному. Так по суті напрям внутрішнє управління навчальними закладами включає в себе в себе деякі інші напрями, наприклад, технології управління, моніторинг, оцінку та контроль, які у паспорті виділені окремо.

Стосовно перших двох напрямів (теоретико-методологічні та методичні засади державної політики в галузі управління освітою, актуальні

проблеми місцевого і регіонального управління освітою), не зважаючи на наявність їх у паспорті спеціальності 13.00.06, викликає сумнів щодо прямого відношення цих напрямів до даної спеціальності. На наш погляд, вони більше відповідають галузі „Державне управління”.

По-друге, перспективні напрями досліджень та основна тематика визначається у ряді регламентуючих документів. У Законі України „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” від 16.01.2016 встановлено такі пріоритетні напрями розвитку науки і техніки на період до 2020 року:

1) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;

2) інформаційні та комунікаційні технології;

3) енергетика та енергоефективність;

4) раціональне природокористування;

5) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;

6) нові речовини і матеріали [7].

Відповідно до цього закону затверджено перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень чинною у новій редакції (від 09.10.2015) постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 7 вересня 2011 р. „Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року” [6]. На основі цих документів та „Основних напрямів національної академії наук України” розроблено також „Основні науко-

ві напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук національних академії наук України на 2014-2018 роки” [4].

Національною стратегією розвитку освіти в Україні [2] окреслено стратегічні завдання випереджувальної інноваційної розбудови національної системи освіти і науки як основи розвитку особистості, суспільства, нації, держави. Відповідно до неї та з урахуванням вже названих документів Академією педагогічних наук України затверджено „Основні напрями досліджень педагогічних і психологічних наук в Україні на 2013-2017 р.р.” [3], в яких сформульовано актуальні проблеми педагогіки і психології, які потребують дослідження. Так у загальній педагогіці визначено 10 пріоритетних напрямів досліджень, а саме: теорія і методика педагогіки, філософія освіти, теорія і методика виховання, дидактика, соціальна педагогіка, теорія і методика виховання, професійна педагогіка, освітнє середовище та інформатизація освіти, якість освіти та управління розвитком освіти, безперервна освіта.

За кожним напрямом ґрунтовно розроблено проблематику для досліджень. Наприклад, тільки за напрямом „Якість освіти. Управління розвитком освіти” визначено 65 актуальних наукових проблем [3].

Гончаренко С. У. відзначає, що „дослідження можна вважати актуальним лише в тому випадку, коли актуальний не лише даний науковий напрям, але й сама тема актуальна у двох відношеннях: її науковий розв’язок, поперше, відповідає насущним потребам практики, а по-друге, заповнює прогалину в науці, яка в даний час не має наукових засобів для розв’язання цього актуального наукового завдан-

ня” [1, с. 54].

Не кожна проблема у практиці управління може вважатися науковою проблемою. Дійсно практика є основою виникнення проблемної ситуації. У процесі практичної взаємодії людини та об’єктів його діяльності створюється і постійно відтворюється протиріччя між зростаючими потребами суспільства і тими можливостями, якими воно має в своєму розпорядженні для їх задоволення.

Проблема наукового пізнання – теоретичне або фактичне питання, відповідь на яке не міститься в накопичених суспільством знаннях. Воно повинно відповідати двом критеріям: об’єктивність (виникнення проблеми має бути продиктоване об’єктивними чинниками); значущість (проблема повинна мати теоретичне або прикладне значення для науки).

Практична задача та наукова проблема не співвідносяться одна з одною прямолінійно. Одна практична задача може бути вирішена на основі вивчення декількох наукових проблем, і, навпаки, одна розв’язана наукова проблема може сприяти вирішенню декількох практичних проблем.

Під науковою проблемою вчені розуміють таке питання, відповідь на який не міститься в накопиченому суспільством знанні. Наукова проблема виникає в умовах проблемної ситуації, коли складається і усвідомлюється протиріччя між знанням про певні потреби людей, суспільства, організації та незнанням засобів, шляхів, способів задоволення (реалізації) цих потреб, яке в кінцевому рахунку впирається в незнання певних закономірностей об’єктивного світу. Одним із основних критеріїв існування наукової проблеми може бути наявність об’єктивно існуючих суперечностей (між потребами і можливостями, між новими ви-

могами і системою, що склалася, між необхідністю і наявністю способів і засобів, які дають можливість реалізувати досягнення мети закладу освіти у нових умовах), які можливо розв’язати тільки засобами науки.

Які ж саме проблеми з практики управління навчальним закладом необхідно брати до уваги при визначенні актуальної тематики досліджень?

У загальній теорії менеджменту організації в управлінській діяльності виділяється три рівня завдань: оперативні, тактичні та стратегічні. На оперативному рівні розробляються конкретні заходи, на тактичному – політика організації, програми, проекти, на стратегічному – стратегія організації. Проблемні ситуації виникають на кожному рівні. Стратегічні проблеми є визначними, такими, що спричиняють виникнення цілого комплексу проблем на інших рівнях. У науковій літературі стратегічна проблема визначається як незадовільний стан системи, спричинений протиріччям між цілями організації як системи та цілями зовнішнього середовища (держави, суспільства, конкурентних організацій, споживачів освітньої послуги та ін.). Вирішення стратегічних проблем не гарантує вирішення всіх тактичних проблем організації, але як що у стратегії буде здійснено деталізацію до рівня проектів, програм та ураховано всі рівні проблемного поля організації, більшість оперативних проблем будуть вирішені.

Отже, науковому розгляду мають підлягати проблеми управління стратегічного та тактичного рівнів із сфери управління освітою, які відповідають проблематиці наукової спеціальності, визначеним сучасним пріоритетним напрямом досліджень педагогічних наук в Україні та сучасним тенденціям розвитку в галузі управління освітою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Винниця: ТОВ фірма „Планер”, 2010. – 308 с.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
3. Основні напрями досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні на 2013-2017 р.р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ktoi.npu.edu.ua/images/statti/postanova.pdf
4. Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національних академій наук України на 2014-2018 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/text/CouncilOfPresidents/Napryamky.pdf>
5. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова КМУ № 266 від 29.04.15 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
6. Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 492 у новій редакції від 09.10.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/942-2011-%D0%BF>
7. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 16.01.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.

TRANSLITERATION OF RESOURCES:

1. Honcharenko S. U. Pedagogichni doslidzhennia : Metodolohichni porady molodym naukovtsiam / S. U. Honcharenko. – Kyiv-Vynnitsia: TOV firma „Planer”, 2010. – 308 s.
2. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 r. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
3. Osnovni napriamy doslidzhen z pedahohichnykh i psykhologichnykh nauk v Ukraini na 2013-2017 r.r. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: www.ktoi.npu.edu.ua/images/statti/postanova.pdf
4. Osnovni naukovyi napriamy ta nai vazhlyvishi problemy fundamentalnykh doslidzhen u haluzi pryrodnychyykh, tekhnichnykh i humanitarnyykh nauk Natsionalnykh akademii nauk Ukrainy na 2014-2018 roky [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.nas.gov.ua/text/CouncilOfPresidents/Napryamky.pdf>
5. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity : Postanova KМУ № 266 vid 29.04.15

- roku [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
6. Pro zatoerdzhennia pereliku priorityetnykh tematychnykh napriamiv naukovykh doslidzhen i naukovo-tekhnichnykh rozrobok na period do 2015 roku. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.09.2011 № 492 u novii redaktsii vid 09.10.2015 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/942-2011-%D0%BF>
  7. Pro priorityetni napriamy rozvytku nauky i tekhniky: Zakon Ukrainy vid 16.01.2016 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.